

ØKONOMISK SOSIALHJELP BLANT BARNEFAMILIER I OSLO

Nær ett av ti barn i Oslo hadde foreldre som fikk sosialhjelp minst én gang i løpet av 2016. Hos ni av ti av disse barna var minst en av foreldrene innvandrere. Andelen barn med foreldre som får sosialhjelp, er høyere i Oslo enn i Norge som helhet, og varierer mellom bydelene. Bydel Gamle Oslo står i særstilling, hvor mer enn en femtedel av barna har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp.

I innledningen til «Oppvekstrapporten 2017» peker Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet på at barns oppvekstvilkår har betydning både for en bærekraftig utvikling av samfunnet, og for den enkeltes livskvalitet. Sannsynligheten for å havne i en marginalisert posisjon senere i livet er klart høyere hvis familien du vokser opp med sliter med økonomi eller mangel på ressurser, selv om ikke alle barn og unge med vanskelige oppvekstvilkår nødvendigvis får et vanskelig voksenliv (Trommald 2017).

Blant de som er i risiko for å havne i en marginalisert posisjon senere i livet, er barn som har foreldre som i perioder mottar økonomisk sosialhjelp. Samtidig skal økonomisk sosialhjelp bidra til å sikre barnefamiliene som sliter økonomisk, en inntekt som gir barna mulighet for deltagelse og inkludering uavhengig av foreldrenes økonomi. Økonomisk sosialhjelp er pengestøtte til innbyggere som ikke har tilstrekkelig annen inntekt å leve av¹. Ved utmåling av økonomisk sosialhjelp skal det tas særlig hensyn til barnas behov. Oslo kommune hadde i 2016 en netto utgift til økonomisk sosialhjelp på 1,2 mrd. kroner.

1. Sosialtjenesteloven § 18 stønad til livsopphold, 1. ledd: «De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad.

SAMMENDRAG

”

I 2016 hadde 8,8 prosent av alle barn under 18 år i Oslo foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp. For landet som helhet var tallet 5,9 prosent. Blant voksne i alderen 18–66 år i Oslo, var det 4,1 prosent som mottok økonomisk sosialhjelp. Det er store variasjoner mellom bydelene. Bydel Gamle Oslo peker seg ut, der nesten 21 prosent av barna har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp.

Nesten 90 prosent av barna som er berørt av sosialhjelp i Oslo, har foreldre som er innvandrere. Her er det store forskjeller mellom bydelene andelen barn med innvandrerbakgrunn som er berørt. De aller fleste sosialhjelpsmottakere i Oslo er barnløse eller har ikke forsørgeransvar for barn, drøyt en fjerdedel har barn, og av disse er majoriteten enslige forsørgere. De store barnefamiliene, med tre eller flere barn, er overrepresentert.

Sosialhjelpsmottakere med barn mottar økonomisk sosialhjelp over noe lengre tid enn de uten barn.

Flertallet av sosialhjelpsmottakerne er barnløse, men i denne artikkelen skal vi altså se nærmere på sosialhjelpsmottakere som har barn under 18 år, som de har forsørgerplikt for, og som de bor sammen med. Innledningsvis ser vi nærmere på hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne det gjelder, og hvor mange barn de har. Deretter snur vi fokuset til å se på hvor stor andel av alle barn i Oslo som er berørt av sosialhjelp, i betydning at foreldrene deres mottar sosialhjelp. Vi undersøker endringen over tid og variasjoner mellom bydelene. Dernest ser vi på hvem som er overrepresentert blant barna som er berørt av sosialhjelp. Det er et mål at økonomisk sosialhjelp skal være en midlertidig løsning, og avslutningsvis skal vi også se på hvor lenge barnefamilieene mottar økonomisk sosialhjelp.

DATAKILDER

Statistikken som er brukt i denne artikkelen er hentet fra kommunens innrapportering til KOSTRA (Kommune-Stat-rapportering) om økonomisk sosialhjelp. I tillegg har Oslo kommune anskaffet tabeller fra SSB der de har koblet på opplysninger fra andre registre. I KOSTRA-statistikken skal det «registreres om mottakeren (eventuelt ektefelle/samboer) har barn under 18 år som mottakeren har forsørgerplikt for og som bor i husholdningen?»². I statistikken basert på disse tallene omtales dette som barn som er «berørt av sosialhjelp», og vi bruker det begrepet også i denne artikkelen.

I løpet av 2015 og 2016 innfaset Oslo kommune et nytt saksbehandlingssystem for sosiale tjenester, FASIT. Dette kan ha påvirket statistikken blant annet ved at FASIT forhindrer dobbeltregistreringer for personer som har mottatt sosialhjelp i flere bydeler på en mer effektiv måte enn forrige system. Dette betyr at utviklingen over tid må tolkes med varsomhet. Trolig ble det telt for mange barn, særlig av enslige forsørgere, fram til 2015.

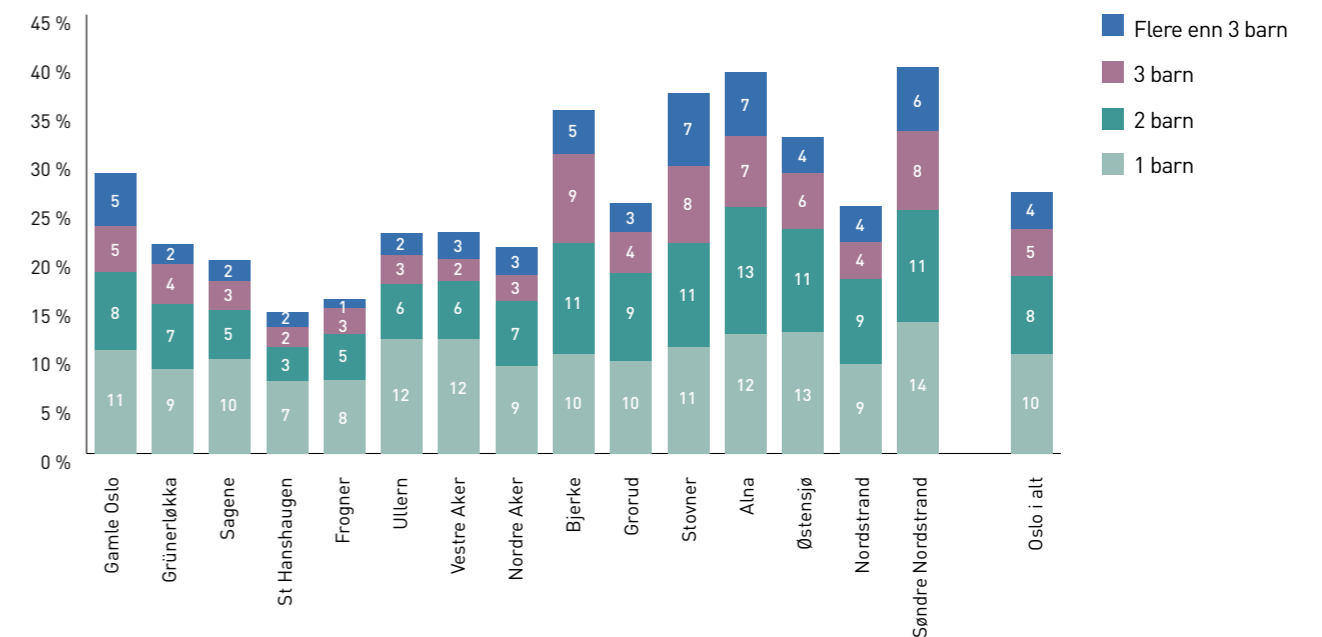
27 prosent av sosialhjelpsmottakerne har barn
Rundt 19 600³ personer i Oslo mottok økonomisk sosialhjelp i 2016. Av disse hovedmottakerne hadde 27 prosent barn (se figur 1).

Andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn, varierer mellom bydelene. I de sentrumsnære bydelene St. Hanshaugen, Frogner og Sagene har under 20 prosent av sosialhjelpsmottakerne barn. I bydelene Bjerke, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har mellom 35 og 40 prosent av sosialhjelpsmottakerne barn. Dette er også bydeler som har en høy andel barn blant innbyggerne sine (se artikkelen om barnehusholdninger i Oslo). Men det er ikke bare andelen barn i bydelen som påvirker hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn. Artikkelen om barnehusholdninger viser også at det er stor forskjell mellom bydelene i hvor stor del av barna som bor i husholdninger med sårbar økonomi. Det bor for eksempel mange barn i bydelene Nordre og Vestre Aker, men de ligger under gjennomsnittet i andel sosialhjelpsmottakere med barn. Det er fordi få av barna har foreldre med sosialhjelp, som vi skal se senere i artikkelen.

Hvis vi sammenligner sosialhjelpsstatistikken med husholdningsstatistikken for Oslo finner vi at sosialhjelpsmottakere med barn ofte har litt flere barn enn hva som er vanlig i husholdninger generelt. 68 prosent av sosialhjelpsmottakerne som har barn har ett eller to barn, mot 86 prosent i husholdninger generelt. 14 prosent av alle sosialhjelpsmottakere med barn har flere enn tre barn, mens det totalt er 3 prosent av alle husholdningene i Oslo som har flere enn tre barn. I bydelene Bjerke, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand har 14 prosent av sosialhjelpsmottakerne tre eller flere barn. I antall er det bydel Gamle Oslo som har flest store barnefamilier.

58 prosent av sosialhjelpsmottakere med barn i 2016 var enslige forsørgere. Av disse var ni av ti kvinner. Til sammenligning var det enslige forsørgere i 18 prosent av byens husholdninger med barn. Enslige forsørgere er altså overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne. De resterende 42 prosentene var enten gifte eller samboere.

Figur 1. Andel (prosent) av sosialhjelpsmottakerne som har barn, etter bydel og antall barn, 2016.

Ni prosent av barna i Oslo er berørt av økonomisk sosialhjelp

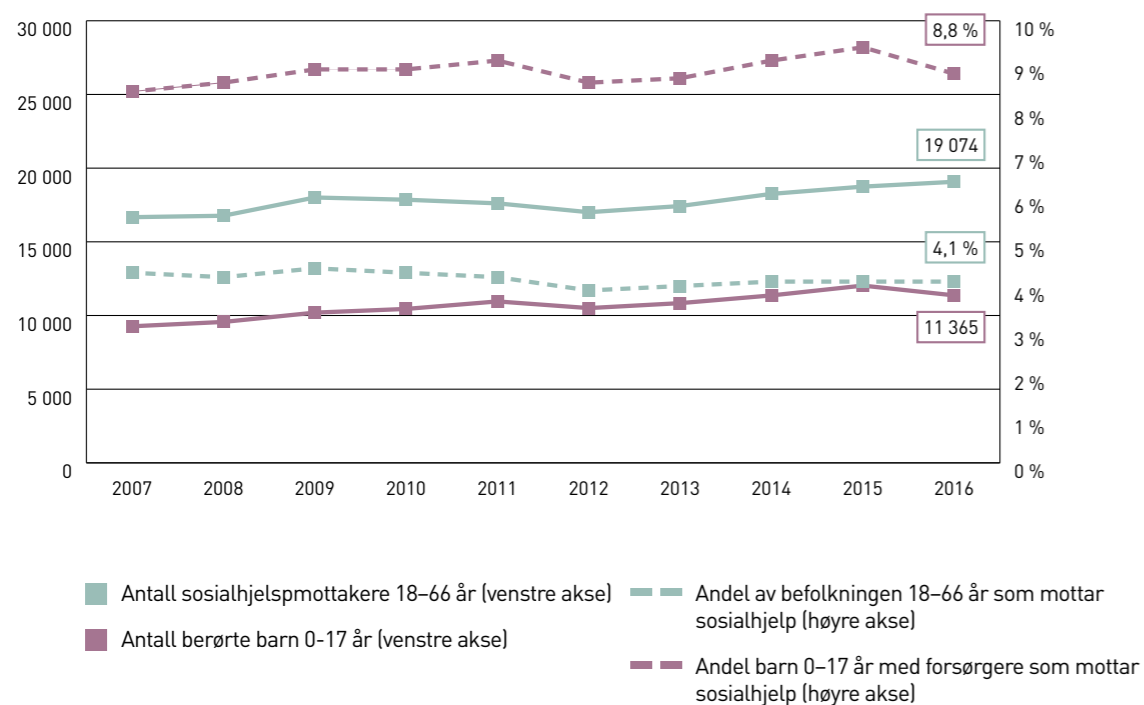
Så langt i artikkelen har vi sett på hvor stor andel av sosialhjelpsmottakerne som har barn. Nå snur vi på det, og fokuserer på barna som har foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp (og som samtidig hadde forsørgeransvar, se «datakilder»), og på hvor stor andel av barna i Oslo som er berørt av økonomisk sosialhjelp. Det er en høyere andel barn med foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp i Oslo enn i landet som helhet. I 2016 bodde i underkant av 11 400 barn i Oslo sammen med foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp (og som samtidig hadde forsørgeransvar. Det tilsvarte 8,8 prosent av alle barn under 18 år i Oslo (figur 2). Til sammenligning var 5,9 prosent av barn i Norge berørt av økonomisk sosialhjelp. Andelen barn med foreldre som mottok sosialhjelp var også høyere enn andelen voksne som mottok sosialhjelp. 4,1 prosent av den voksne befolkningen mellom 18 og 66 år mottok sosialhjelp i 2016.

Som nevnt under datakilder, er det noe usikkerhet knyttet til utviklingen over tid. Trolig viser statistikken fram til 2015 et riktig bilde av utviklingen, men på et for høyt nivå. Utviklingen viser at den

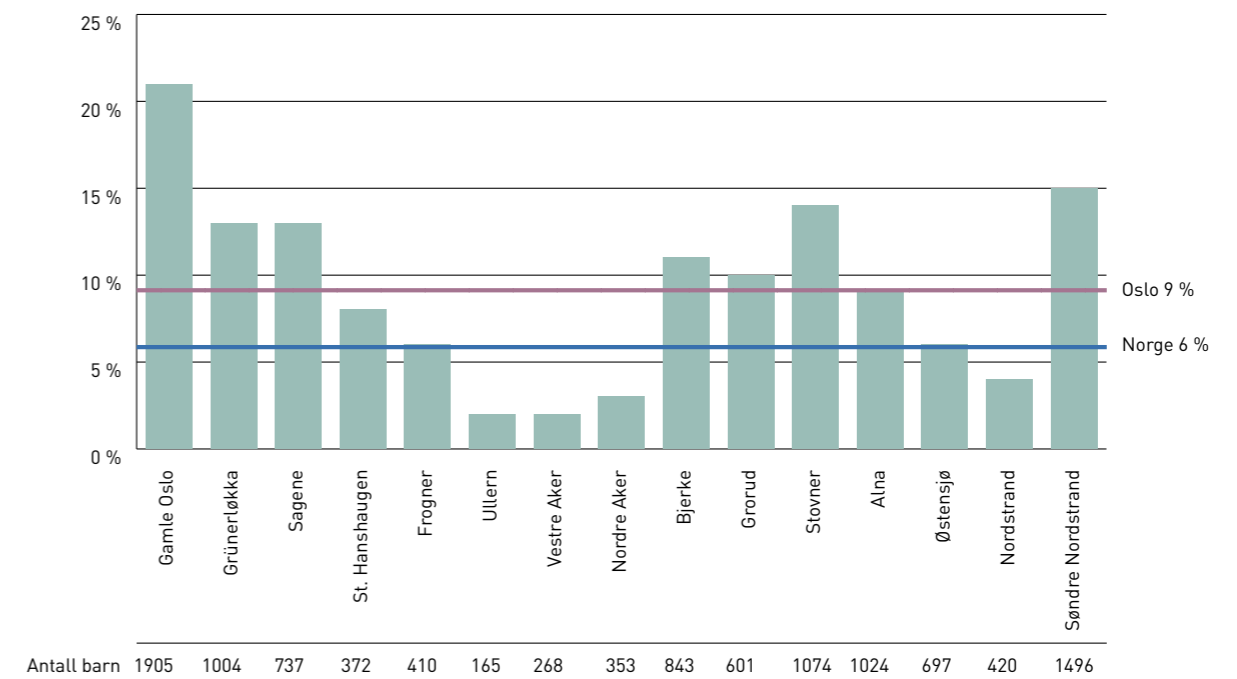
langsiktige trenden fram til 2015 var en økning i antall barn med foreldre som mottok sosialhjelp, og at veksten i antall barn som var berørt av sosialhjelp var sterkere enn veksten i antall voksne med sosialhjelp. Andelen barn med foreldre som mottar økonomisk sosialhjelp har økt mer enn andelen voksne som mottar økonomisk sosialhjelp de siste årene. Antall sosialhjelpsmottakere i befolkningen varierer over tid, blant annet som følge av de økonomiske konjunktorene, innretningen av statlige trygdeytelser og befolkningsutviklingen. Fra 2012 til 2016 var det vekst i antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i Oslo (figur 2), etter en nedgang fra 2009. I samme periode var det også sterk befolkningsvekst, slik at andelen mellom 18 og 66 år som har mottatt økonomisk sosialhjelp har holdt seg relativt stabil (fra 3,9 prosent til 4,1 prosent). Samtidig var det en vekst i andelen berørte barn fra 8,6 prosent i 2012 til 9,4 prosent i 2015. Fra 2015 til 2016 viser tallene et fall i antall og andel barn som ble forsørget av foreldre som mottok økonomisk sosialhjelp. Denne nedgangen kan imidlertid ha sammenheng med innføring av nytt saksbehandlingssystem (se faktaboks), noe som gjør det vanskelig å si om nedgangen fra 2015 til 2016 er reell.

2. Kilde: Rapportering av kommunal tjenesteproduksjonsdata i KOSTRA 2016. Veiledning til utfylling av skjema. SSB.
3. I statistikken telles kun «hovedmottaker», selv når det er flere voksne i husholdningen.

Figur 2. Antall sosialhjelpsmottakere 18–66 år, andel av befolkningen 18–66 år, antall berørte barn (0–17 år), og andel 0–17-åringer i befolkningen berørt av sosialhjelp, Oslo.

Figur 3. Barn berørt av sosialhjelp som andel av befolkningen 0–17 år, per bydel og for hele byen/landet, 2016.

Bydelsvariasjoner i barn berørt av sosialhjelp

Innad i Oslo var det store variasjoner i hvor mange barn som har foreldre som mottok sosialhjelp i 2016 (se figur 3). Bydelsmønsteret i figur 3 samvarierer tydelig med forskjeller i barns sosiale og økonomiske oppvekstforhold, omtalt i artikkelen om barnehusordninger. Funnene bekrefter betegnelsen på Oslo som «ulikhetenes by»⁴. Å vokse opp i et område med mange naboer som har dårlige levekår, kan bidra til reproduksjon av sosial ulikhet og hemme sosial mobilitet. Betydningen av bostedet er størst for barn og unge. Forskning på nabolageffekter i Oslo viser at dette gjelder også her, selv om sosiale ordninger og omfordelingspolitikk har en modererende virkning (Brattbakk og Wessel 2017). Andelen naboer som lever på ulike velferdsordninger, herunder sosialhjelp, har betydning for ungdoms fremtidige tilknytning til arbeidslivet.

Bydel Gamle Oslo er i en særstilling, med nesten 2 000 barn i familier med sosialhjelp. Det tilsvarer 21 prosent av barna i bydelen. I bydel Søndre Nordstrand var det nær 1 500 barn med foreldre som mottok sosialhjelp, tilsvarende 15 prosent av

barna der. Bydelene Stovner, Alna og Grünerløkka har rett i overkant av 1 000 barn med foreldre med sosialhjelp. I de barnerike bydelene Ullern og Nordre Aker og Vestre Aker er situasjonen en helt annen, med bare noen få hundre barn i familier som mottok sosialhjelp, tilsvarende 2–3 prosent av barna som bor der.

Ni av ti barn som er berørt av sosialhjelp har innvandrerforeldre

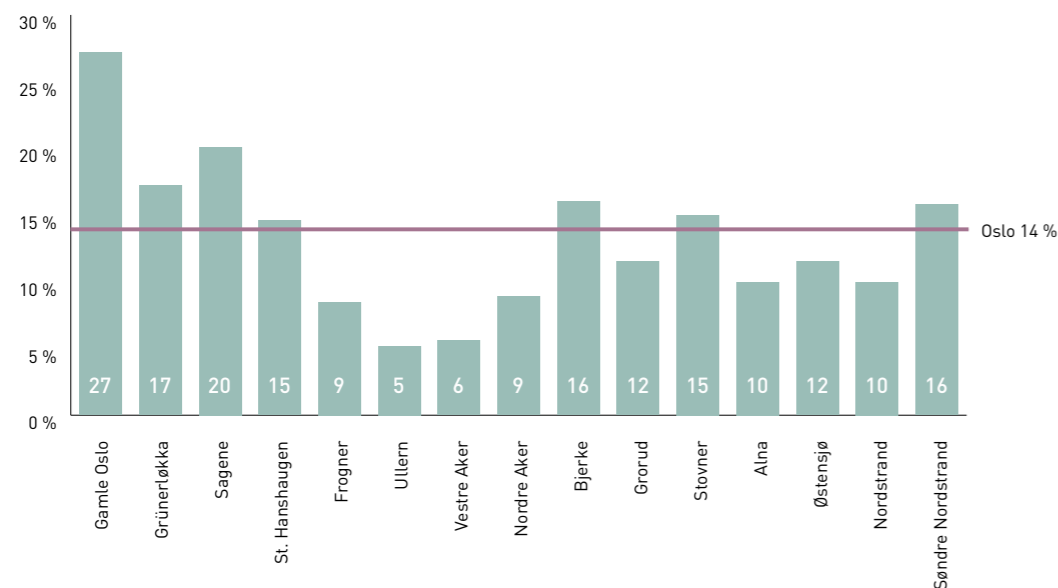
Minst 90 prosent av barna som er berørt av sosialhjelp i Oslo, har en eller to foreldre som er innvandrere⁵. Andelen varierer fra 80 prosent i bydel Frogner til 93 prosent i bydel Gamle Oslo. Figur 4 viser hvor stor andel av barn med innvandrerbakgrunn⁶ som er berørt av sosialhjelp i de ulike bydelene. Blant barn med innvandrerbakgrunn er ca. 14 prosent i Oslo berørt av sosialhjelp. Veksten i antall barn berørt av sosialhjelp fram til 2015 har dermed trolig en sammenheng med økt innvandrerbefolkning. Samtidig vil variasjonen i andelen barn berørt av sosialhjelp i de ulike bydelene (som vist i figur 3) påvirkes av andel innvandrere i de ulike bydelene.

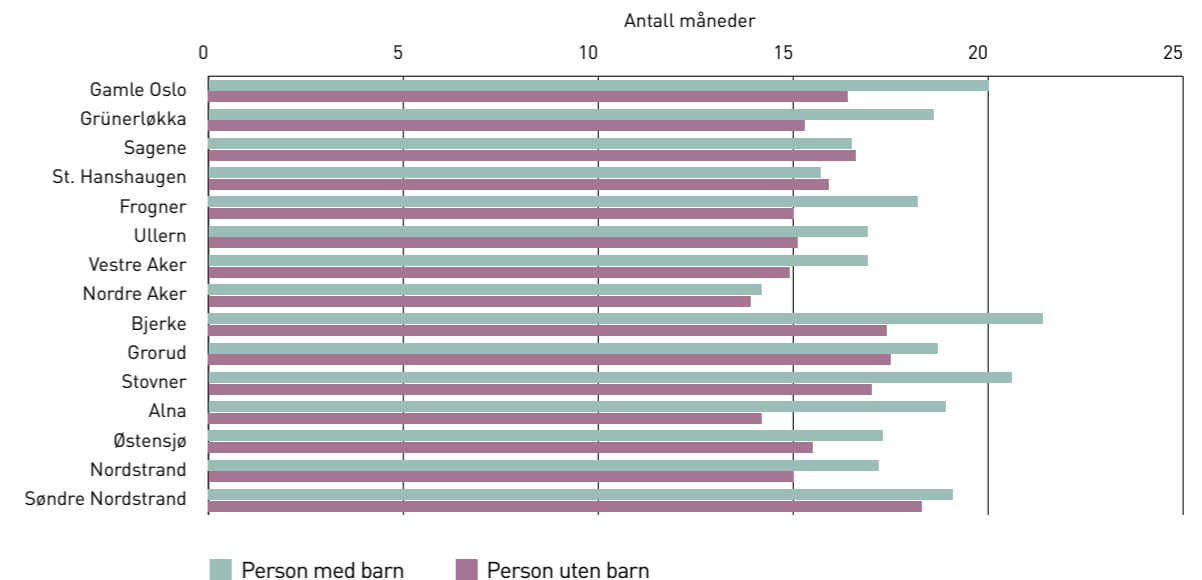
4. Se for eksempel boka med samme navn: Ljunggren, Jørn (red.). Oslo – ulikhetenes by. Cappelen Damm akademisk, 2017.

5. Med innvandrer menes her personer som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre, og som har fire utenlandsfødte besteforeldre (SSBs definisjon). Vi har opplysninger om foreldrenes innvandringskategori, men ikke barnas. Vi vet ikke om det er en eller begge foreldre som er innvandrere, da kun hovedmottaker i en familie er registrert i sosialhjelpsstatistikken. Når det her beregnes andel barn forutsettes det at barn av sosialhjelpsmottakere som ikke er innvandrere, har to foreldre uten innvandrerbakgrunn. Dette er ikke nødvendigvis tilfelle. Det kan tenkes at forelder nr. 2 (ikke hovedmottaker) er innvandrer, og at enkelte barn dermed skulle vært i den andre kategorien. Andel barn berørt av sosialhjelp som har en eller to innvandrerforeldre, kan dermed i realiteten være noe høyere enn det som kommer fram her. I tillegg mangler vi opplysninger om innvandrerkategori for omtrent 7 prosent av sosialhjelpsmottakerne, fordi de flyttet ut av Oslo i løpet av året, eller fordi de ikke er folkeregistrerte/ har fødselsnummer.

Figur 4. Andel (prosent) av barn med innvandrerbakgrunn (utvidet definisjon)⁶ som er berørt av økonomisk sosialhjelp, etter bydel, 2016.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall måneder (ikke nødvendigvis sammenhengende) med sosialhjelp i perioden 2013–2016, for mottakere av sosialhjelp med barn i 2016.

Andelen barn med innvandrerbakgrunn som var berørt av sosialhjelp varierer også i betydelig grad mellom bydelene (figur 4), fra 5 prosent i bydel Ullern til 27 prosent i bydel Gamle Oslo. Variasjonene i andelen barn med innvandrerforeldre som er sosialhjelpsmottakere henger trolig blant annet sammen med at sammensetningen av innvandrerbefolkningen varierer mellom bydelene. Selv om innvandrere generelt har høyere sosialhjelpshyppighet enn personer uten innvandringsbakgrunn, så er «innvandrere» en sammensatt og heterogen kategori.

Innvandrere fra EU-land mottar for eksempel sosialhjelp i mindre grad enn både andre innvandrere i alt og norskfødte (Dokken 2015).

Barnefamilier får hjelp av lengre varighet

Det er et mål at økonomisk sosialhjelp skal være kortvarig, men det er likevel en del personer som har sosialhjelp i en lang periode, som kan strekke seg over flere kalenderår. Ofte er det ikke én sammenhengende stønadsperiode, men flere opphold av kortere eller lengre varighet mellom måneder med utbetalt sosialhjelp.

Tabell 2. Sosialhjelpsmottakere 2016 etter hvor mange måneder de har mottatt økonomisk sosialhjelp til sammen i perioden 2013 til 2016, og om de har barn. Prosentandel/gjennomsnitt antall måneder.

Antall måneder med økonomisk sosialhjelp 2013–2016	Sosialhjelpsmottaker med barn i 2016	Sosialhjelpsmottaker uten barn i 2016
Gjennomsnittlig antall måneder	18,6	16,0
0–5 måneder	24 %	31 %
6–12 måneder	18 %	22 %
13–24 måneder	24 %	21 %
25–48 måneder	34 %	26 %
Sum (N)	100 (5 245)	100 (14 376)

6. Her brukes en utvidet variant av begrepet innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn er en samlebetegnelse for innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre. Her har vi utvidet begrepet til også å gjelde norskfødte med én innvandrerforelder. Se for øvrig fotnote 5.

Sosialhjelpsmottakere med barn har i gjennomsnitt lengre varighet enn sosialhjelpsmottakere uten barn. Sosialhjelpsmottakere med barn i 2016, hadde i gjennomsnitt mottatt økonomisk sosialhjelp i 18,6 måneder i løpet av perioden 2013 til 2016, mens de uten barn hadde mottatt sosialhjelp i 16 måneder i gjennomsnitt. 58 prosent av sosialhjelpsmottakerne med barn i 2016, hadde fått sosialhjelp i mer enn 12 måneder til sammen i perioden 2013–2016.

I de fleste bydeler har personer med barn i gjennomsnitt hatt sosialhjelp i flere måneder enn personer uten barn (figur 5). Unntaket er Bydel Sagene og Bydel St. Hanshaugen mens i Bydel Nordre Aker er det nesten likt. Dette er også bydelene med kortest varighet på økonomisk sosialhjelp for mottakerne med barn. Lengst varighet for sosialhjelpsmottakere med barn finner vi i bydelene Bjerke, Stovner og Gamle Oslo.

Tekst:

Sille Cathrine Ohrem, Velferdsetaten

Referanser:

Brattbakk, Ingar og Terje Wessel (2017). *Nabolagets effekt: Hva er problematisk med geografisk ulikhet?* I: Ljunggren, Jørn. *Oslo – ulikhetenes by*. Cappelen Damm Akademisk.
Dokken, Therese (2015). *Innvandrere og økonomisk sosialhjelp*. Arbeid og velferd nr. 3–2015.
Trommald, Mari (2017). Oppvekstrapporten. *Økte forskjeller – gjør det noe?* Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2017.